

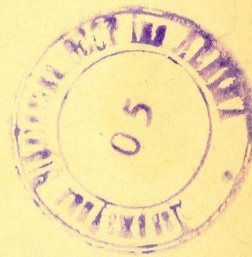
Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

30к 19657

Д Н І П Р О

ЩОМІСЯЧНИЙ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІЙ
ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ
ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ ЛКСМУ

РІК ВИДАННЯ ДВАДЦЯТЬ ТРЕТІЙ

942574

5

ТРАВЕНЬ
1949

ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»

ЮРІЙ СТУПАК

НОТАТКИ ПРО УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКІ ЛІТЕРАТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ

Український і білоруський народи протягом усього часу свого існування з'єднані були спільністю долі, разом боролись проти литовського, потім польсько-шляхетського панування, прагнули до з'єднання із своїм могутнім старшим братом — російським народом. А об'єднавшись, вони спільно боролись проти поміщицького і буржуазного гніту, проти самодержавства, аж поки ця боротьба не завершилась Великою Жовтневою соціалістичною революцією, яка привела до цілковитого соціального і національного визволення всі народи нашої Батьківщини.

Спільність історичної долі українського і білоруського народів була причиною глибокого і тісного взаємозв'язку літератур двох братніх народів. Зв'язок цей зародився ще тоді, коли в Білорусії поширювались твори українських письменників-полемістів XVI—XVII століть, спрямовані на викриття унії і панування феодалів-магнатів, і коли на Україні поширились твори визначного білоруського просвітителя Григорія Скарини, Будного, Тяпичського та інших. Тісний зв'язок був між братствами, які існували на Україні і в Білорусії в XVI і XVII ст. Вихованці українських братських шкіл працювали в Білорусії і, навпаки, вихованці білоруських шкіл — на Україні. Існував обмін друкованими виданнями, які випускали братські друкарні.

З особливою силою ці зв'язки виявляються і зростають на початку XX століття, коли все більше об'єднуються демократичні сили колишньої царської імперії для спільної боротьби проти царизму, буржуазії і поміщиків. О. М. Горький, палкий пропагандист єднання демократичних сил, з великою увагою ставився зокрема до української і білоруської літератури.

Друг і наставник Коцюбинського О. М. Горький виявляв велику увагу до білоруських письменників, підтримував їх, був першим перекладачем творів Янки Купали на російську мову.

Білоруські письменники-демократи початку XX ст. продовжували славні традиції революційно-демократичної літератури, зокрема Т. Г. Шевченка. Глибока революційна сила, простота і дохідливість поезії Шевченка були прикладом для Янки Купали і Якуба Коласа, початок творчості яких зв'язаний з революційними подіями 1905 року. Якуб Колас писав колись, що у віршах Янки Купали «почувається теплота, лагідність та щирість поезії Шевченка, якого Купала дуже любив, над перекладами якого білоруською мовою багато працював». Перша книга віршів Купали «Жалейка» (сопілка) була названа так під

впливом «Кобзаря». В 1909 році Купала написав вірш «Пам'яті Т. Г. Шевченка», сповнений глибокої пошани до великого Кобзаря:

До нас твоє слово не раз долітало,
Ми слухали втішно, що каже сусід.
Тобі свій вінок несемо ми на славу,
Прийми, брате, й наш білоруський привіт!

Характерно, що цензура викреслила з цього вірша кілька строф, яких там і не пощастило встановити.

Янка Купала не раз і пізніше повертався до великого образу Т. Г. Шевченка. В 1939 році він написав велику поему «Тарасова доля», в якій показав тяжкий шлях боротьби і служіння народові видатного українського поета. Будучи добрим знавцем українського фольклору, Янка Купала на основі історичних народних пісень написав поему «Бондарівна», в якій показав картини пригнічення народних мас шляхтою у XVIII ст., високий моральний рівень народу, любов його до волі і, нарешті, картини народного повстання. Купала оспівав неподільність і братерство російського, українського і білоруського народів у їх боротьбі в дореволюційний час і спільну творчу працю після визволення в Жовтні. (До речі, в 1929 році Янка Купала був обраний дійсним членом Академії наук Української РСР).

Для молодого Якуба Коласа високим зразком була поетична творчість Некрасова і Шевченка. Роздуми Коласа над своєю творчістю в поезії «Думи» нагадують нам «Думи» Шевченка:

Ой ви, думи, думи,
Серця мого рани!
Чи ви мої діти,
Чи ви ким наслані?

Під впливом Некрасова і Шевченка Якуб Колас уже тоді прагнув до створення активної дієвої поезії, яка відбивала б почуття і прагнення народу. Він переклав багато поезій українських поетів на білоруську мову. Про вплив Шевченка на білоруську літературу Якуб Колас написав наукове дослідження.

Передчасно померлий класик білоруської літератури Максим Богданович, крім перекладів віршів Шевченка, написав у 1914 році статтю до 100-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка, в якій відзначив, що «українське свято перетворюється в свято всього культурного слов'янства». Як провідний мотив поезії Шевченка М. Богданович відзначив «ідею про необхідність соціально-політичного розкріпачення народу». Ця стаття Богдановича була написана для видання російською мовою, і автор зазначає, що «Багатьма нитками зв'язані наші душі — душі російських читачів з душею покійного поета».

Богданович переклав ряд коломийок, фольклорних творів з української мови, написав кілька статей про українських поетів. З української мови перекладав також відомий білоруський поет Богушевич.

* * *

Тісними і багатогранними стали зв'язки української і білоруської літератур в радянський період. У 1927 році велика делегація українських письменників відвідала Мінськ, побувала в містах і селах Радянської Білорусії. В складі делегації були П. Тичина, М. Бажан, В. Сосюра. Після цієї подорожі в укра-

їнській пресі з'явилося чимало нарисів і поезій, присвячених братній республіці. Її переклади з білоруської мови. Широкої популярності набули рядки В. Сосюри:

Білорусь, ти моя Білорусь,
Синьоока сестра України.

В 1928 році Білорусію відвідала група молодих українських письменників (П. Усенко, Т. Масенко, О. Кундич та інші). Згодом Україну відвідує група молодих білоруських письменників, які побували в Харкові, Києві, на могилі Шевченка в Каневі, зробили подорож по Дніпру.

З цього часу зустрічі українських і білоруських радянських письменників увійшли в звичай, відвідування братніх республік стало доброю традицією, кількість перекладів з однієї мови на другу все зростала. В перекладі Т. Масенка в 1936 році окремим виданням виходить поема Янки Купали «Над рікою Оресою». Колектив українських поетів готує видання творів Я. Купали (вийшли в 1937 році), друкуються твори Якуба Коласа, Кузьми Чорного (книга оповідань «Вересень»), Бядулі та інших. В театрах Білорусії йдуть п'єси Корнійчука, з'являються переклади творів П. Тичини, М. Бажана, В. Сосюри, М. Рильського, Ю. Смолича, А. Головка. Поетеса Едіт Агняцет публікує переклади поеми М. Бажана «Безсмертя», творів Ів. Франка, Лесі Українки.

В 1935 році Янка Купала надрукував вірш «Україна», в якому відбив історичну долю українського народу, нездоленого і безправного за царизму, вільного і щасливого після Жовтня:

Неподільна в наших колі
Під червоним стягом,
Ти свою будеш долю,
Линеш вільним птахом.

В 1936 році Білорусія відзначала 30-річний ювілей літературної діяльності свого народного поета Якуба Коласа. На святкування ювілею виїжджала делегація українських письменників у складі Івана Ле, Ігоря Муратова, Теренія Масенка. Так само українські радянські письменники взяли участь у відзначенні ювілею Янки Купали, який відбувся незадовго до війни.

У дні Великої Вітчизняної війни дружба народів Радянського Союзу ще раз виявилась на повну силу, витримала не один суворий іспит. Радянські воїни всіх національностей боролися за визволення Радянської землі. І могутньо прозвучав мужній бойовий перекик українських і білоруських поетів, які працювали і боролися ради однієї мети. У вірші «Братові білорусу» (збірка «Ми — Сталіна солдати») Іван Нехода писав у 1942 році:

Чорні журба, мов пенки обгорілі...
Плюндрують Вкраїну, клюють Білорусь...
Катюги, що з серцем моїм ви зробили?
Не плачу. Все бачу. За все їм помщує.

Вірші, присвячені Радянській Білорусії, пишуть П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра та інші поети. Славний син Білорусії — льотчик капітан Гастелло прославлений у творах багатьох поетів Радянської України; кращим серед цих творів є «Балада про подвиг» Миколи Бажана. Щирістю перейнятий білоруський цикл поезій Т. Масенка в збірці «Пвіт землі» (вірші «Під небом Білорусії», «Янка Купала», «Завжди живому»).

Багато творів білоруських поетів присвячені Україні, боротьбі українського народу проти гітлеризму. Якуб Колас присвятив українським і білоруським партизанам вірш «Розлука», в якому передає почуття поета під час прощання з бойовими друзями, які йшли в партизанські загони, у ворожий тил. Едзі Агняцет присвятила братнім республікам вірш «Сестри». Максим Танк показав у вірші «Заповіт» з яким почуттям бійці у фронтовій землянці співали цю зворушливу Шевченкову пісню.

Після переможного закінчення війни знову відновились традиції творчих зустрічей українських і білоруських письменників. В Білорусії побували Петро Панч, Максим Рильський. Влітку 1947 року на «Купалівські читання» до Мінська їздили Т. Масенко і С. Крижанівський, які зробили там ряд доповідей про українську літературу. В тому ж році Київ відвідав білоруський поет Алесь Зарицький.

Внаслідок наполегливої праці українських поетів в 1948 році вийшла антологія «Білоруська радянська поезія», в якій представлено понад 160 творів двадцяти двох білоруських поетів. В перекладах взяли участь 34 українських поети. В 1947 році за редакцією М. Терещенка вийшов том вибраних творів Янки Купали. Окремим виданням українською мовою вийшла відзначена Сталінською премією поема Аркадія Кулешова «Прапор бригади».

Загальний рівень перекладів досить високий, він свідчить про те, що українські поети зуміли передати багатство, тематичну й жанрову різноманітність, глибину й своєрідність білоруської поезії.

Українські літератори на другому з'їзді СРПУ тепло зустріли білоруських поетів Петруся Бровку і Аркадія Кулешова. П. Бровка повідомив з'їзд про успішну роботу білоруських поетів над перекладами антології української поезії.

В Держлітвидаві України незабаром виходить з друку збірка «Білоруська новела», яка ознайомить українського читача з творами активу білоруської прози.

Білоруські письменники широко ознайомили читачів своєї республіки з українською літературою. Білоруський драматург і літературознавець М. Клімкович написав п'єсу «На віленській дорозі» про часи, коли Шевченко кріпаком пішки проходив через Білорусію. Твори українських письменників перекладали Колас, Бровка, Кулешов, Панченко, Лужанін, Танк та ін. Періодична преса Білорусії систематично друкує переклади з української мови.

Розробці теми дружби народів білоруські поети присвятили багато чудових віршів. Великої популярності набув вірш А. Зарицького «Дніпро» — про ріку, що протікає по землях трьох сестер-республік — Росії, України і Білорусії. У виданій в 1948 році в Мінську збірці А. Зарицького «Орлина криниця» є вірш «Вінок Ватутіну», в якому поет складає подяку визволителів Києва генералу Ватутіну від білоруських воїнів. У вірші «Біля пам'ятника Богдана Хмельницького» автор робить спробу розкрити історичний зміст і значення діяльності Богдана Хмельницького. Поет показує нове Запоріжжя, Дніпрогес, оновлені береги Дніпра (вірш «Зарачанцы»). Темі братерства українського і білоруського народів присвячує вірш «Кам'янка» Аркадій Кулешов. У білоруській поезії і фольклорі є чимало творів, присвячених показові героїчного партизанського руху на Україні, зокрема — Сидорові Артемовичу Ковпаку.

Театральні колективи обох республік час від часу виїжджають на гастролі, які користуються у глядачів великим успіхом. В 1948 році в БРСР відбулися гастролі Житомирського і Ровенського театрів, які познайомили білоруського глядача з рядом творів української драматургії.

Відзначене недавно 30-річчя Білоруської РСР було водночас святом трудящих України. Ювілею Білоруської республіки українські радянські поети присвятили багато віршів. Загальне почуття єдності, бойової і творчої згуртованості відбив П. Тичина у хвилюючому вірші «До Білорусії»:

Ніяка ж сила-бо тебе не стерла
І не зітре! Навколо подивись:
Народів дружба крила розпростерла,
І ми підводимось увись, увись!

Дорожча від топазу, від опалу
Ця дружба, мов березу з гір ріка,
Живила Богушевича й Купалу,
Шевченка, Українку і Франка.

Тепер ще більш усі ми нею повні.
Ти осіни нас, дружбо, осіни!
Вітаю Вас, брати єдинокровні,
Одної матері дочки й сини!

Не роз'єднать тепер нас звіку-зроду!
Радянська Армія — твердий нам щит.
Прийми ж від українського народу
І щиросердний і палкий привіт!

В нашій країні кращі досягнення національних культур, соціалістичних змістом і національних формою, стають надбанням усіх народів. Читачі Радянської України виявляють величезний інтерес до творчості білоруських письменників. Білоруська література перебуває нині в стані великого творчого піднесення. В роки Великої Вітчизняної війни Білорусія була районом могутнього партизанського руху, нескорений народ пішов у ліси і звідти нещадно громив ворога. В лавах Червоної Армії бійці Білорусії доблесно боролись за визволення Радянської землі. Спалені, зруйновані ворогом міста і села республіки тепер успішно відбудовуються, виникають нові промислові велетні, будуються тракторний і автомобільний заводи; широко розгортається соціалістичне змагання трудящих, зростають нові радянські люди. Все це знаходить глибоке відображення в творчості письменників Білорусії.

Творча дружба письменників України і Білорусії, як і творча співдружність усіх братніх літератур Радянського Союзу, що надзвичайно плідно впливає на розвиток літератур обох народів, збагачує їх і різноманітність. Ця співдружність була і є непорушною, дедалі вона стає все міцнішою і відчутнішою, що має і матиме велике значення для розвитку радянських літератур України та Білорусії, які перебувають на новому піднесенні.